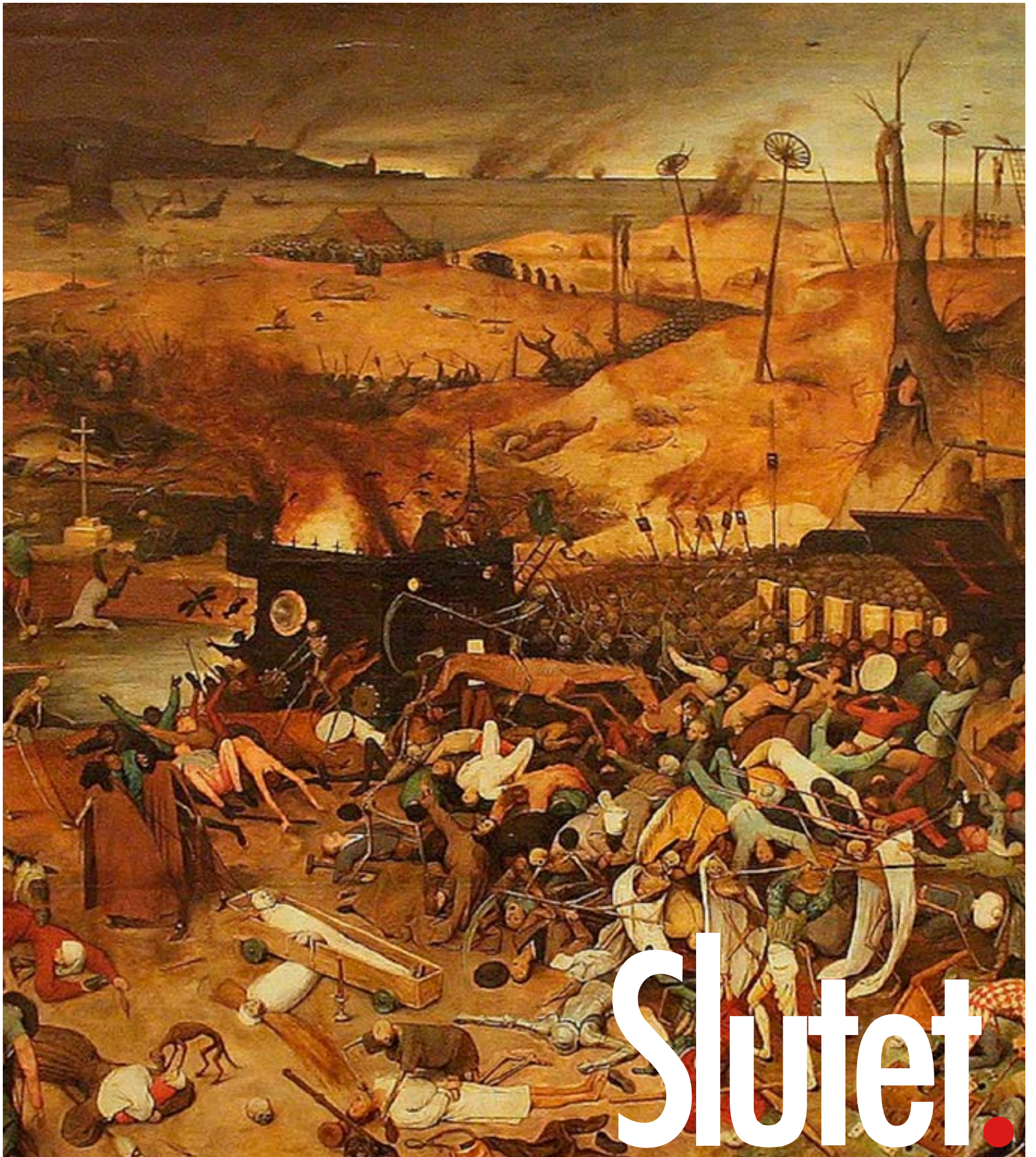

rodarummet.org • #202 sedan 1969

socialistisk
teoretisk
tidskrift

röda rummet.

#5
2023

Slutet. #202

Kära läsare

Den trotskistiska traditionen, i form av en ansluten sektion till Fjärde Internationalen, slog rot i Sverige i samband med vänsteruppsvinget i slutet av 1960-talet. Revolutionära Socialistiska Partiet (RSP) hade tidigare stått för ett kortvarigt försök runt 1950, men motvinden under kalla kriget bringade ansatsen på fall. Föregångaren till Socialistisk Politik – Revolutionära Marxister – gav 1969 ut det första numret av den teoretiska tidskriften Fjärde Internationalen. Två artiklar i detta nummer kom att ägnas åt utvecklingen i Tjeckoslovakien, där den så löftesrika kursändringen under mottot ”socialism med mänskligt ansikte” föregående år begravts i blod av Warszawapaktens militära invasion. Artikelrubrikerna löd ”Den socialistiska demokratin kan endast slutgiltigt konsolideras om arbetarråden tar makten” samt ”Tjeckoslovakien, första bedömning, första lärdomar”.

Fram till 1997 kom sedan Fjärde Internationalen ut som kvartalstidskrift vid sidan av veckotidningen Internationalen. Det året tog vi ett nytt grepp,

för att nå en vidare läsekrets, när vi – under det nuvarande namnet Röda Rummet – började att komma ut som bilaga till Internationalen, samtidigt som det fortfarande fanns möjlighet att enbart prenumerera på Röda Rummet. Införandet av det nya mediestödet gör dock att vi nu återigen står inför en förändring, från och med årsskiftet kommer nämligen bara Internationalen ut digitalt.

Så vad gör vi nu? Det korta svaret är att det vet vi inte än. En sak är säker; Röda Rummet kommer även fortsättningsvis finnas kvar. Flera alternativ är möjliga: Kan vi fortsätta som tidigare i samma form men med helt egen prenumerantstock? Eller bli mer av magasinsformat? Eller ska vi satsa på att finnas huvudsakligen på webben med tätare publicering av artiklar, kanske i kombination med en tryckt årsbok? Svaret kommer hänga på våra redaktionella resurser men framförallt på dig Kära Läsare, utan dig faller ju allt. Du behövs som den som hörs av med gnäll eller beröm, med artikelförslag och inspiration – och du behövs förstås även som betalande prenumerant!

Olle Uppenberg knyter i sin krönika an till den nya mediesituationen. Han trycker på att det i bästa fall kan öppna upp för mer av nytänkande och kreativitet, när en mängd energier frikopplas från den ständigt krävande kampen att ”rädda presstödet” – *Lärdomar av veckotidningarnas troliga död*.

I vår serie om samtida marxistiska tänkare har turen kommit till amerikanen Robert Brenner (född 1943). I den tämligen omfattande debatten om övergången från feodalism till kapitalism har han betonat de inre faktorerna, och då mer specifikt förändringar inom det engelska jordbrukets produktionsätt, som den primära drivkraften. Det har varit i polemik med exempelvis Immanuel Wallerstein, som mer tryckt på handelns globalisering. Markus Christian Hansen resonerar kring Brenners analytiska ansats – *Från feodalismen till kapitalismen*.

Hamas terrorattack 7 oktober slog en värld med häpnad, att den hypermoderna israeliska försvarsmakten så uppenbart togs på sängen. Eyal Weizman ger oss en initierad förståelse av bakgrunden till Hamas

våldsamma framfart utan att på något sätt försvara dess handlande: ”Inget i historiens föregående våld eller repression kan rättfärdiga dåd av detta slag” – *Mänsklig växelkurs*.

I Röda Rummet 2-3/23 lät vi fyra skribenter ur skilda vinklar skärskåda Ståle Holgersens bok *Krisernas tid. Ekologi och ekonomi under kapitalismen*. I 4/23 gick sedan Ståle i svaromål. Här gör Johan Örestig en avslutande och framåtsyftande kommentar där han bland annat tar upp nödvändigheten av att kombinera väl utvecklade teoretiska utgångspunkter och politisk praktik, den svåra balansgången mellan radikalitet och pragmatism samt samverkan mellan skilda rörelser – *Den ekosocialistiska teorins och praktikens växelspel*.

28 oktober genomfördes Radikalt forum i Göteborg med Röda Rummet som medarrangör. En av otaliga programpunkter handlade om högerradikalismen i vår tid, vilken Patrik Vulkan här ägnar en särskild kommentar – *Högerradikal strategi och praktik*.

God Jul och ett gott nytt år!
Vi ses igen!

- >3
Lärdomar av
veckotidningarnas
troliga död
- >4
Från feodalsamhället
till kapitalismen
- >8
Mänsklig
växelkurs
- >11
Den ekosocialistiska
teorins och
praktikens
växelspel
- >14
Högerradikal strategi
och taktik

röda rummet.

Röda Rummet är Socialistisk Politik's kvartalstidskrift (tidskriften hette 1969–1996 *fjärde internationalen*). Ut kommer med fyra nummer per år. Nummer 92 sedan starten 1997 (nummer 202 sedan 1969).

För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.

Redaktionen: Peter Jervelycke Belfrage, Sam Carlshamre, Åsa Hjalms, Evelina Johansson Wilén, Martin Kehlmeier, Patrik Vulkan, Carl Wilén, Martin Fahlgren, Johannes Jensen, Anders Karlsson, Ingemar Sandström, Jakob Sandberg, Christina Schmidt, Johan Örestig, Lotte Schack och Mattias Börjesson.
Ansvarig utgivare: Anders Karlsson
Grafisk form: Ulf Östman
Omslagsbild: Dödens triumf - Pieter Bruegel den äldre (1562)

Post till redaktionen: Box 7043, 402 31 Göteborg
E-post: rodarummet@hotmail.com
Prenumeration: 200 kronor för fyra nummer
Plusgiro: röda rummet 13 04 07-0
Hemsida: www.rodarummet.org
Tryck: Markbladet, 2023
ISSN: 1403-3844

LÄRDOMAR AV VECKOTIDNINGARNAS TROLIGA DÖD

Den nya mediestödslag som börjar gälla från årsskiftet drabbar tidningar på vänsterkanten hårt vilka kommer förlora eller får kraftigt minskat stöd. Olle Uppenberg reflekterar kring **möjliga mediestrategier**.

Denna krönika skrivs mot bakgrund av att vänsterns klassiska veckotidningar av allt att döma ser ut att gå mot avveckling på grund av att staten stryker deras pressstöd. Det senaste valet var ur ett vänsterperspektiv på flera sätt en katastrof. Det visade sig att vänstern inte bara tappat sin röst hos de grupper som man kan förvänta sig, utan även hos sin klassiska inflytelsegrupp: ungdomarna. Dagens ungdom spenderar enorma mängder tid på sociala medier och där har högern varit mycket mer närvarande än vänstern.

Hur kunde det bli så? Hur kunde vänstern tappa sitt inflytande över ungdomen? Det finns givetvis många förklaringar. Högern har ofattbara resurser som vänstern bara kan drömma om. Det är också viktigt att komma ihåg att det viktiga i längden inte är att ha högst röst, eller att få rätt, utan att faktiskt ha nått sanningen, att faktiskt ha rätt. Det kräver kritiskt reflekterande medier som strävar efter ökad kunskap om sakernas tillstånd, utan att sätta mängden datatrafik i första rummet. Samtidigt får man inte bli för pessimistisk. Varje dag möter miljoner människor förtryck, orättvisor, diskriminering, nedskärningar och ohållbar arbetsbelastning, bara i Sverige. Vänstern måste inte ha en dominerande roll i samhällsdebatten, det räcker att den får chansen att så små frön av kritiskt tänkande, så gör klasskampen resten.

Det finns i vilket fall anledning till kritisk självkransk. Vänstern har varit otroligt långsam med att utveckla sin media. De traditionella veckotidningarna har nått ut till några tusen personer per tidning. Satsningar på film, ljud, streaming och flöden har varit begränsade. För inte så länge sedan innehöll veckotidningarna rena "nyheter" som var hopplöst utdaterade redan när tidningen kom i brevlådan. Att veckotidningarna gick över till mer djuplodande reportage var bra, men räckte inte.

Tyvärr tror jag att mediestödet till vänsterns veckotidningar varit en stor black om foten i längden. Jag har erfarenhet av flera organisationer som formats i grunden av att behöva "klara presstödet". Medlem-

mar har mobiliserats till att värva prenumeranter under alltmer desperata tonlägen. Detta är tid och energi som hade kunnat investeras i kreativt medieskapande som kunnat nå ut till många fler än veckotidningarnas prenumeranter. Värst av allt är dock det faktum att vänstern gjorde det klassiska misstaget att bli ekonomiskt beroende av den borgerliga staten. Vänstern lät statens pengar forma dess organisationer i grunden. Och när pengarna ströps stod vänstern med medelmåttiga medier som den lagt ned ofattbara resurser på att rädda, utan att ens lyckas.

Det finns exempel på vänsterröster som lyckats bryta igenom i det politiska samtalet. På denna punkt är mitt intryck att dessa gått en eller båda av följande två kriterier till mötes: 1) De har skapat ett fördjupande, intressant innehåll. Ett exempel är ETC som genom sina grävande reportrar gjort många avslöjanden som rönt stor uppmärksamhet. 2) De har agerat ut ett fritt engagemang och en fri kreativitet. Ett exempel här är de många vänsterpoddar som når en stor publik utan externt finansiellt stöd. En negativ faktor som gör att desto fler inte lyckats få en större publik, är att de flesta rösterna lägger ned sina projekt innan de hun-

nit bli stora. Det var en krass slutsats som vänsterns mest framgångsrika influencer (Jörgen Astonsson, vars sida på Facebook följs av 100 000 personer) drog på Socialistiskt forum tidigare i höst. Han har byggt upp en publik, till skillnad från andra, av den enkla anledningen att han inte har slutat.

Vänstern kommer av allt att döma att tvingas lägga ned sina veckotidningar i deras nuvarande former. Detta är inte bara negativt utan öppnar också möjligheter. Utifrån ovan sagda anser jag att den organiserade vänstern har möjlighet att elda på kritiska vänsterröster om den stimulerar de två kriterierna nämnda ovan, samt erbjuder strukturer för kontinuitet, så att folk inte avslutar projekt innan de hunnit bli framgångsrika.

Elda på fria, radikala medieröster med full frihet för fördjupning och kreativitet. Och erbjud strukturer för kontinuitet så att projekten kan fortsätta över tid. Då finns det möjlighet att radikala röster poppar upp där vi minst anar det. <<

ARTIKELFÖRFATTARE

Olle Uppenberg

är doktorand i didaktik vid Uppsala universitet

ROBERT BRENNER: FRÅN FEODALSAMHÄLLET TILL KAPITALISMEN

Detaljerna i den historiska övergången från **medeltidens feodalism till det kapitalistiska system** som råder idag kan lätt framstå som akademiskt hårklyveri. Men som Markus Christian Hansen visar i sin introduktion till Robert Brenners tänkande har debatter kring dessa frågor lett till avgörande skiften i synsätt och till begreppsutveckling med vittgående konsekvenser för politiskt handlande i nutid.

Karl I av England och Prins Rupert före slaget vid Naseby 14 juni, 1645.

ARTIKELFÖRFATTARE

Markus Christian Hansen

är doktorand i historia på Lunds Universitet. I sitt avhandlingsarbete undersöker han 1700-talets danska jordbruksreformer med särskilt fokus på adelns roll.

När uppstod kapitalismen? Hur uppstod den och varför? Dessa frågor står i centrum för den marxistiska historieforskningstraditionen och har genererat en mängd olika svar. Det är en kontrovers som i princip måste beröra den ännu mer grundläggande frågan om vad kapitalism egentligen är.

Den som har erbjudit de kanske mest inflytelserika svaren på dessa frågor sedan Marx själv är den amerikanske historikern Robert Brenner. I denna artikel ska jag introducera Brenners tänkande med särskilt

fokus på hans arbeten om övergången från feodalism till kapitalism, vilka inte bara erbjuder en historisk berättelse om kapitalismens uppkomst specifikt i England under senmedeltiden och den tidigmoderna perioden utan också en teoretisk apparat grundad i en speciell läsning av Marx. Brenner anför att frågan om kapitalismens uppkomst och utveckling är en politisk och historisk specifikt fråga eftersom systemet inte uppstod av nödvändighet utan genom historiskt specifika klassförhållanden och strider.

Kritiken mot nymalthusianismen

Brenners första viktiga arbete som behandlar frågan om övergången mellan feodalism och kapitalism är artikeln "Agrarian Class Structure and Economic Development in Pre-Industrial Europe" som publicerades i tidskriften Past & Present 1976. Där argumenterar Brenner för att kapitalismen uppstod på en i tid och rum avgränsad plats, nämligen i det engelska jordbruket under senmedeltiden. Den var i huvudsak ett resultat av klasskampen mellan jordägande her- rar och en bondebefolkning som hade direkt tillgång till produktionsmedlen. Brenner utvecklar denna ståndpunkt genom en kritik av en historisk förklaringsmodell som han kallar nymalthusianism, vilken tydligast representeras av den engelske historikern M. M. Postan och den franske historikern Emmanuel Le Roy Ladurie.

Enligt nymalthusianismen är den allmänna ekonomiska utvecklingen i Europa från medeltiden till 1800-talet mer eller mindre ett resultat av demografiska cykler. Postan var intresserad av att förstå hur livegenskapen försvann i England i slutet av medeltiden. Han hävdar att en period av demografisk expansion under 1100- och 1200-talen resulterade i överbefolkning i förhållande till tillgängliga jordbruksresurser, vilket ledde till en kraftig minskning av den engelska befolkningen under 1300- och 1400-talen på grund av sjukdomar och svält. Detta minskade i sin tur drastiskt tillgången på arbetskraft för herrgårdarna, vilket gav bönderna en starkare ställning i samhället och gjorde det möjligt för dem att bryta sig ut ur livegenskapens järngrepp. Le Roy Ladurie argumenterar på liknande (men med delvis omvända orsakssamband) sätt för Frankrikes ekonomiska utveckling under de följande århundradena: först en demografisk expansion under 1500-talet som resulterade i en ökning av antalet bönder i förhållande till mängden tillgänglig mark. Detta innebar att godsägarna gynnades av ökade intäkter från sina jordegendomar, eftersom de kunde pressa bönderna på grund av den stora tillgången på arbetskraft. Gradvis läggs allt mindre bördig mark under plogen och böndernas markinnehav blir allt mindre jordlotter. Med tiden blir bondeklassen oförmögen att producera ett tillräckligt stort överskott för att överleva, och den demografiska trenden slår över i kollaps under 1600-talet.

Brenner riktar skarp kritik mot denna malthusianska "ortodoxi". Det är meningslöst, menar han, att hänvisa till demografiska mönster som förklaringar i sig. Om man vidgar blicken och jämför den långsiktiga utvecklingen i Frankrike, Östeuropa och England mellan 1400- och 1700-talet, finner man radikalt olika utvecklingsvägar. Detta trots liknande demografiska trender i hela Europa. Medan Frankrike och Östeuropa var fast i ett malthusianskt cykliskt mönster av demografiska upp- och nedgångar också efter medeltiden, upplevde England en kontinuerlig välståndsökning. Brenner avvisar därför tanken på att demografiska trender i sig själva kan förklara historisk utveckling. I stället menar han att effekterna av en sådan "extern" faktor måste förstås som modulerade av de "interna" faktorer som spelar in i varje enskilt fall – i synnerhet av klasstrukturen.

Klasstrukturens betydelse för kapitalismens uppkomst

Brenner pekar på att tre helt olika klasskonfigurationer uppstod i de olika fallen. Medan det i Frank-

rike utvecklades en absolut stat och ett relativt fritt bondestånd, underkastades det i övrigt fria bondeståndet i Östeuropa livegenskap. I England utvecklades i stället en epokgörande tredje väg, kapitalismen, med sin karakteristiska agrara triad med jordägare, kapitalist och lönearbetare. Det är dessa specifika klasstrukturer som enligt Brenner i slutändan förklarar de olika makroekonomiska utvecklingsvägarna.

I Frankrike var bönderna starka, uppbackade av den absoluta staten på bekostnad av feodalherrarna. Detta berodde på att staten beskattade bondeklassen direkt och därmed hade ett starkt ekonomiskt intresse av att se till att så lite som möjligt av de överskottsprodukter som bönderna producerade på sina jordlotter (som de hade direkt tillgång till) gick till godsägaren. Av den anledningen misslyckades den franska aristokratin försök att underkua den fria bondeklassen. Detta fick den långsiktiga konsekvensen att när befolkningen växte delade bönderna upp sina jordlotter på fler och fler barn och expanderade till alltmer perifer och mindre bördig jord vilket utlöste en demografisk kris när befolkningen växte snabbare än livsmedelsproduktionen. I Östeuropa var bondeklassen svagt och lokalt organiserad i små, utspridda byar och det fanns ingen stark centraliserad stat som i Frankrike. Därför kunde godsägarklassen införa livegenskap, vilket innebar att de kunde pressa bönderna att lämna ifrån sig stora delar av sin överskottsproduktion och leverera intensiv dagsverksplikt. Både Frankrike och Östeuropa förblev fångna i en statisk, eller till och med minskande agrar produktivitet, eftersom det enklaste sättet för aristokratin och staten att öka sina intäkter var att frånta bönderna en större andel av produktionen genom direkt våld. På kort sikt var detta en mycket enklare väg framåt jämfört med att behöva investera i olika typer av dyra och osäkra produktivitetssökande tekniska lösningar.

I England ledde en kapitalistisk ekonomi för första gången i historien till så kallad sekulär tillväxt, det vill säga en långsiktig och stabil icke-cyklisk ekonomisk expansion i förhållande till befolkningen. England undkom därmed det malthusianska mönstret. Kort sagt var detta ett resultat av en förändrad reproduktionsstrategi bland den engelska godsägarklassen. Brenner anser att orsaken till detta å ena sidan kan sökas i den välorganiserade bondeklassen som levde i tätt koncentrerade bysamhällen vilket omöjliggjorde återinförandet av livegenskap och, å den andra, i godsägarnas förmåga att ackumulera och relativt fritt förfoga över stora jordegendomar. Efter befolkningskollapsen under medeltiden kunde de engelska godsägarna införliva de många jordstycken som nu låg öde i sina domäner och även ackumulera mer mark genom att höja vederlagen för att överta jord till nivåer som var prisvärda för endast de mest produktiva jordbrukarna. Samtidigt lyckades godsägarna ändra hur ofta arrendekontraktet måste förnyas. Medan dessa traditionellt löpte över flera generationer, pressades förnyelseperioden nu ner så lågt att bönderna tvingades hålla jämna steg med vad andra kunde betala om de inte ville förlora sin mark. Med andra ord skapas ett marknadstryck på mark där tillgången till mark avgörs av den enskilda arrendatorns förmåga att producera så effektivt som möjligt i konkurrens med andra.

Det fanns nu ett urvalstryck. Eftersom godsägarna kunde hyra ut sin mark till vem de ville, gjorde de det till dem som visade sig kunna betala de högsta arrendena. Detta skapade intresse och behov hos arrenda-

torerna att förbättra produktiviteten på sina marker för att undvika att bli vräkta när arrendena ökade. På så sätt uppstod konkurrens om marken som avgjordes av de enskilda arrendatorernas förmåga att återinvestera sina inkomster direkt i att öka produktiviteten på sin mark, vilket ledde till användning av proletariserad arbetskraft samt att jordlotter slogs ihop. Konkurrenten om jordbruksmarken förvandlade således en del av dessa så kallade "tenant farmers" till storarrendatorer - kapitalistiska storjordbrukare med anställda lönearbetare. Samtidigt förvandlades de bönder som förlorade tillgången till mark i den nya konkurrenssituationen till lönearbetare som var beroende av marknaden för att sälja sin arbetskraft och köpa sina förnödenheter. Detta markerade också en övergång från fokus på självhushållningsproduktion till allmän marknadsproduktion, vilket blev möjligt och önskvärt när befolkningen ökade (särskilt den proletariserade delen av den) och jordägandet blev mer och mer koncentrerat. I England uppstod det således ett systematiskt marknadstryck för att maximera markens produktivitet, och en jordlös proletariserad arbetsstyrka, och därmed också en inhemsk marknad som kunde tillhandahålla den nödvändiga efterfrågan för ökad avkastning från jordbruket. England kunde på så sätt bryta igenom det malthusianska taket och uppnå en världshistoriskt unik ekonomisk tillväxt.

På detta sätt skisserar Brenner en modell för makroekonomisk utveckling som inte förklaras av självständiga ekonomiska faktorer. I stället är den resultatet av politiska strider och deras uttryck i särskilda former av klasstrukturer som är centrerade kring tillgång till egendom och försörjningsmedel. Endast i England blev överlevnaden beroende av förmågan att konkurrera på marknaden genom vinst, som bestämdes av ökningen av arbetsproduktiviteten. I Frankrike och Östeuropa fortsatte bönderna att ha direkt tillgång till sina produktionsmedel, vilket ledde till att det inte fanns något systematiskt marknadstryck för att investera i produktivitetsförbättringar. Brenner erbjuder alltså en modell för kapitalismens uppkomst som inte förutsätter att kapitalismen existerar i en protoform (som något som redan finns, men som hålls tillbaka av politiska eller sociala hinder) eller som ett uttryck för "den mänskliga naturen", utan helt enkelt som ett tillfälligt snarare än nödvändigt resultat av hur olika klasser försökte reproducera sig i ett givet historiskt sammanhang.

Brenner mot Wallerstein: kritik av den nysmithianska marxismen

Kärnan i Brenners kritiska projekt är att demontera historiska modeller som försöker förklara kapitalismens uppkomst men som redan förutsätter dess existens i form av en "mänsklig natur" eller som ett socialt tillstånd som "hålls tillbaka" av till exempel feodala juridiska strukturer. Denne impuls blir ännu mer framträdande i den 1977 publicerade essän "The Origins of Capitalist Development: A Critique of Neo-Smithian Marxism". Här kritiserar Brenner de marxister som, i Adam Smiths fotspår, anser att de kan lokalisera kapitalismens kärna i de globala handelssystemen. Mer specifikt fokuserar Brenner på sociologen Immanuel Wallerstein och hans världssystemteori.

Wallersteins uppfattning är att det kapitalistiska "världssystemet" uppstod på 1400-talet och existerar än idag. Dessförinnan styrdes världen av "världsimperier" som systematiskt begränsade industriell och produktiv expansion. Det var inte förrän dessa impe-

rier kollapsade som världshandeln släpptes fri, vilket ledde till utvecklingen av en global arbetsdelning som i sin tur ledde till regional specialisering och utveckling. Denna globala arbetsdelning har dock skapat en global ojämlikhet mellan centrum och periferi på grund av differentierade möjligheter till kontroll över resurser och arbetskraft, vilket leder till systematisk underutveckling i den globala södern och systematisk överutveckling i väst.

Brenners kritik av Wallerstein har stora likheter med den han riktade mot nymalthusianerna. För det första finns det ett empiriskt problem. Brenner visar att internationell handel inte har haft en samhällsförändrande effekt i allmänhet, utan historiskt har lett till mycket olika resultat. Handel var förvisso en viktig del av den feodala klasstrukturen. I Baltikum bidrog till exempel spannmålsexporten till att upprätthålla och befästa godsägarnas makt över de livegna bönderna. I Västeuropa var utvecklingen av handelsstäder direkt kopplad till konsumtionen av lyxvaror och militär utrustning hos godsägare med köpkraft – två integrerade och nödvändiga element för att upprätthålla deras ställning som härskande klass i det feodala samhället. Poängen är alltså inte att handel spelat en oviktig historisk roll, utan snarare att den effekt som externa marknadsmöjligheter och villkor har på ett samhälle är beroende av regionala klasstrukturer och politiska strider.

Dessutom finns det en begreppslig kritik. Wallerstein pekar på vissa allmänna externa faktorer – en blomstrande världshandel – som en förklaring till kapitalismens uppkomst och expansion. Men, frågar Brenner, kan världshandeln i sig själv förklara varför systematiska produktivetsförbättringar bara inträffar i England? Wallerstein skulle svara att denna produktivetsökning är en följd av den internationella arbetsdelningen, som leder till en ständigt ökande regional specialisering, modulerad efter varje regions specifika egenskaper och kännetecken. Men varifrån kommer denna handelsexpansion och tendens att implementera den ”lämpligaste” formen av regional produktion? Den är enligt Wallerstein en följd av de tidigare världsimperiernas kollaps, som befriade handeln från de gamla imperialistiska apparaternas bojor och begränsningar, och därmed öppnade dörren för en övergång till produktion för världsmarknaden, vilket är vad kapitalism definitionsmässigt är. Och detta, menar Brenner, är en förklaring som bara är meningsfull om man antar att 1) kapitalism definieras som produktion för försäljning (vilket är Wallersteins ståndpunkt), och 2) att det på något sätt är transhistoriskt ”rationellt” att ägna sig åt kapitalistisk specialisering på grund av en naturlig mänsklig tendens att sälja och köpa, och att producera med maximal effektivitet för marknaden.

För det första anser Brenner att Wallersteins förståelse av kapitalismen är helt felaktig, eftersom försäljning till marknaden mer eller mindre alltid har existerat som en överlevnadsstrategi, men inom radikalt olika klasstrukturer. För det andra menar han att Wallerstein förstår kapitalismens uppkomst och spridning på ett sätt som innebär att en kapitalistisk rationalitet redan är förutsatt – men det är just detta som måste förklaras. Wallersteins teori om kapitalismens uppkomst är alltså rent kvantitativ: mer handel leder till ökad arbetsdelning som leder till kapitalism som i sin tur leder till mer handel. Brenner menar däremot att en förklaring av hur en kapitalistisk rationalitet uppstod vid en viss tidpunkt i historien måste vara av kvalitativ art: hur sker ett brott mellan ett produktionssätt och ett nytt?

Politisk marxism

Brenners analyser väckte livlig debatt. Inte oväntat möttes de av kritik från Postan och Le Roy Ladurie som inte alls höll med om Brenners ”voluntaristiska” tolkning av den historiska utvecklingen, utan istället insisterade på ”ekonomiska” faktorer. Detta fick Brenner att följa upp och utvidga sin ursprungliga text med den längre artikeln ”The Agrarian Roots of European Capitalism” (1981). I den upprepar Brenner mer eller mindre sina ursprungliga insikter, men med viktiga tillägg och förändringar som bland annat växt fram ur hans polemik mot Wallerstein. En stor del av artikeln består av en ytterligare förstärkning av det historiska argument som han tidigare presenterat. Samtidigt gör han det på ett sätt som tvingar fram ett antal centrala teoretiska begrepp vilka har bidragit till att etablera den Politiska Marxismen som ett kraftfullt tankestråk inom den marxistiska traditionen. I det följande ska vi se närmare på några av dessa begrepp.

Sociala egendomsförhållanden

I ”Agrarian Class Structure” fokuserade Brenner på vertikala klasstrider mellan tillägnare (godsägare och stat) och producenter (bönder). Dessa betraktas som historiskt öppna processer som leder till att ”objektiva” och ”externa” faktorer – såsom befolkningstillväxt och handel – får olika effekter beroende på de lokala klassförhållandena. Men i Agrarian Roots lägger Brenner till en explicit horisontell klassdimension som en central del av sin argumentation. Brenner menar här att vi bara kan förstå vilka sociala krafter som är verksamma i olika historiska samhällen om vi tittar både på de horisontella (konkurrens och samarbete inom eller mellan olika klasser) och vertikala (exploatering) politisk-ekonomiska relationerna mellan grupper av individer i ett samhälle. Som exempel kan nämnas den interna militära konkurrensen inom den adliga klassen under feodalismen, liksom deras konkurrens om att tillägna sig delar av böndernas överskott. Brenner kallar dessa två axlar tillsammans för sociala egendomsförhållanden, eftersom de uttrycker hur egendom och tillgång till försörjningsmedel existerar i ett historiskt samhälle. Därmed går Brenner emot den förståelse av ”produktionssätt” som enbart handlar om förhållandet mellan utsugare och utsugna, och/eller förhållandet mellan klasser och arbetets tekniska organisation.

I den tidigare artikeln hade Brenner redan en viss förståelse för vikten av horisontella relationer genom att han visade hur de horisontella relationerna inom bondeklassen var oerhört viktiga i den meningen att solidaritet och organisation var avgörande för böndernas styrka i kampen mot godsägarklassen. I ”Agrarian Roots” argumenterar han istället för att det horisontella trycket på godsägarna att spendera sina inkomster på vad han kallar *politisk ackumulation* är än mer centralt.

Politisk ackumulation

I det feodala samhället existerade inte vad vi idag förstår som privat äganderätt till jordbruksmark. Tekniskt sett tillhörde i stort sett alla jordlotter herrgårdar eller kronan. Men bönderna hade rätt att *använda* marken, ofta med hänvisning till lokala seder och traditioner, och hade därmed direkt tillgång till produktionsmedel, som de använde för att tjäna sitt eget uppehälle. Godsherrarnas fick sin utkomst genom att utvinna en arbetsprodukt från de som brukade jorden genom direkt användning av våld eller hot om våld. Eftersom varken bönder eller godsherrar var beroende av marknaden för sin överlevnad, och därmed

inte heller utsattes för något marknadstryck, hade bönderna inget incitament att investera tid, energi eller överskott i att optimera sin produktivitet. Det var mer logiskt att fokusera på att reproducera sig själv och sin familj genom att odla sina grödor med sikte på maximal säkerhet, samtidigt som man försöker undvika avgångar. Det innebar i regel en diversifierad produktion av olika grödor så att riskerna med till exempel spannmålssjukdomar minskade. Målet var att undvika svält, inte att ackumulera rikedom. Med andra ord hämmades specialisering till förmån för en mångsidig självhushållningsproduktion.

Godsägarna hade också direkt tillgång till böndernas överskott. Det var därmed inte rationellt att börja tvinga bönderna till en ny produktionsform som skulle kräva stora investeringar i produktionsapparaten och införandet av ett övervakningssystem för att säkerställa att bönderna gjorde vad de skulle. Bönderna kunde inte enkelt disciplineras genom hot om avhysning, eftersom de hade direkt tillgång till jordlotterna. Att kasta ut en bondefamilj från sin mark och hitta en ny var en besvärlig process. Således hade varken bönder eller godsherrar något intresse av att systematiskt öka arbetsproduktiviteten, vilket ledde till den tidigare nämnda trenden med ekonomisk stagnation när befolkningen växte.

Brenner menar att dessa sociala egendomsförhållanden ledde till en tendens för godsherrarna att investera det överskott de pressade ur bönderna på ett visst icke-kapitalistiskt sätt. Detta tog sig uttryck dels genom omfattande produktionsexpansioner där mer mark och fler bönder införlivades i godsen, dels genom uppbyggnad av militär styrka för att lättare kunna utvinna överskottsprodukter från bondeklassen. Men den ständiga upprustningen gjorde också godsägarna till permanenta hot mot varandra, särskilt eftersom det fanns en begränsad mängd bönder och mark. Detta skapade ett horisontellt tryck inom den adliga klassen för ökade investeringar i sina militära apparater. Dessutom krävdes stora utgifter för olika former av gåvor, gillan, marknader, lyx och andra former av aktiviteter inom eliten som kunde befästa godsherrens sociala status och fungera som metoder för att belöna och behålla en militär anhängarskara. Å andra sidan fanns det också en möjlighet att effektivare utvinna en del överskott från bondeklassen om godsägarna kunde organisera sig och arbeta tillsammans i feodala stater. Den interna klasskampen mellan godsägarna verkar ha främjat en tendens att bilda mer centraliserade statliga enheter, konstaterar Brenner.

Begreppet politisk ackumulation syftar således på ett tryck som uppstår internt i godsägarklassen att kontinuerligt men improduktivt investera mer och mer av överskottsprodukten på ett sådant sätt att de kan reproducera sig själva i konkurrens med andra godsägare. Detta tryck är en konsekvens av en historiskt given klasstruktur som ger upphov till specifika sociala egendomsförhållanden. Brenner skulle senare kalla dessa påtryckningar för ”reproduktionsregler”. Politisk ackumulation är en process som är självförstärkande och tvingar alla godsägare att delta om de vill överleva. Detta får Brenner att i en senare artikel ställa upp sin orsaksmodell mer rakt på sak: historiskt specifika och politiskt reproducerade sociala egendomsförhållanden leder till reproduktionsregler för individen, vilket leder till sociala aggregat av betenden som skapar ett visst historiskt utvecklingsmönster, vilket i sin tur leder till vissa typer av kriser.

Kapitalackumulation och kapitalism

Utifrån denna begreppsliga struktur kan Brenner också mer precist förklara vad som är utmärkande för kapitalismen både när den först uppträder i England och mer allmänt. De sociala egendomsförhållanden som uppstod ur klassförhållandet mellan godsägare och bönder, liksom godsherrarnas unika kontrollposition över sina jordegendomar, kännetecknades av ett allmänt marknadsberoende. Proletariatet på landsbygden, som inte hade någon direkt tillgång till sina produktionsmedel, och som uppstod som ett resultat av den klassdifferentiering som skapats av jordmarknaden, tvingades sälja sin arbetskraft på marknaden för att få tillgång till sina existensmedel. Den kapitalistiske arrendebonden kunde bara förnya sitt arrende om han kunde betala marknadspriset, och godsägaren kunde bara reproducera sig om hans arrendatorer kunde betala honom. Detta skapar ett tryck på kapitalisten (och ett incitament för jordägaren) att förbättra arbetsproduktiviteten för att kunna underbjuda konkurrenterna på marknaden med billigare produkter, vilket kräver kontinuerliga investeringar i produktionsapparaten. Det finns alltså ett systematiskt tryck på att förbättra produktiviteten – kapitalackumulation – som samtidigt skapar ett proletariat och en inhemsk marknad för självhushållningsprodukter. På så sätt blir kapitalismen självförstärkande och självutvidgande, vilket gjorde det möjligt för England att spränga det malthusianska befolkningstaket medan Östeuropa och Frankrike fortfarande satt fast i demografiska cykler och agrar stagnation.

Kapitalismens konkurrensförhållanden är således rent ekonomiska. Individens reproduktion beror inte längre på politiska privilegier och militära medel, utan på var och ens förmåga att generera vinst genom produktion och försäljning på marknaden, vilket i sig själv kräver att man ständigt håller jämna steg med den genomsnittliga samhällsliga produktiviteten. Producentens tillgång till sitt uppehälle är inte beroende av att han kan behålla och använda sina produktionsmedel, utan av att han kan sälja sin arbetskraft på marknaden; exploitörens tillgång till en social överskottsprodukt är inte beroende av ett direkt och personligt utövande av våld och makt, utan av tillägandet av mervärde genom lönearbete. Detta står i skarp kontrast till feodalismen, där det ”politiska” och det ”ekonomiska” inte är separata moment, utan är direkt sammankopplade.

Brenner ifrågasatt

Sedan de tre första artiklarna om övergången till kapitalism har Brenner återkommit till sina teser i en rad texter. Dessa har på senare tid vållat nya kontroverser. Benno Teschke och Samuel Knafo, två av Brenners arvtagare, hävdar att Brenner med tiden har förrått sitt ursprungliga fokus på klassaktörskap och politisk handling som grunden för historisk specificitet till förmån för en ”strukturalism” som upplöser allt aktörskap i reproduktionsregler som måste följas slaviskt. De hävdar att detta skifte sker redan med publiceringen av ”The Agrarian Roots of European Capitalism”, men att det är en trend som blivit tydligare i efterföljande texter.

I början av 2000-talet kritiserades Brenner också av sin mest lysande läsare Ellen Meiksins Wood för att falla in i samma förklaringsmönster som han själv så effektivt hade demonterat i sin kritik av både Wallerstein och nymalthusianerna. År 2001 publicerade *Journal of Agrarian Change* en lång essä där Brenner hävdade att Nederländerna, liksom England, också

Robert Brenner

övergick till kapitalism efter 1400-talet. Detta delvis på grund av en ekologisk kris som tvingade landsbygdsbefolkningen att köpa och sälja på marknaden för att kunna överleva. Wood tog tillfället i akt att skriva en, i mina ögon, banbrytande text där hon argumenterar för att vi bör skilja mellan olika former av marknadsberoende, eftersom det nederländska fallet var fundamentalt annorlunda än det engelska. Det var bara i det senare fallet som det skedde systematiska produktivitetsökningar, eftersom det bara var här som marknaden blev en *imperativ* faktor.

Men den kanske viktigaste debatten kring Brenners verk är den som uppstod genom hans arbete om efterkrigstidens ekonomiska utveckling. Denna kontrovers startade med att Brenner publicerade en rad texter och böcker där han använder sin förståelse av kapitalismen för att tolka världsekonomin utveckling från 1945 till idag. Den mest omfattande utläggningen av argumenten ges i boken *The Economics of Global Turbulence* (2006). Där försöker Brenner visa hur den globala kapitalistiska ekonomin kännetecknas av kronisk *överkapacitet*, särskilt inom industrin. Brenners argument är att när gradvis fler länder bygger upp en industriell produktionsbas efter andra världskriget blir konkurrensen på de globala marknaderna allt starkare, vilket över tiden leder till allt större förbättringar i produktiviteten och en kraftig press nedåt på varupriserna, vilket gör det allt svårare att sälja varor med lönsamhet. Detta, menar Brenner, är vad som ligger bakom profitkvotens (och världsekonomin) ”långa nedgång”; en sjunkande avkastning på investeringar på grund av kapitalismens karakteristiska horisontella relationer mellan företag,

vilket manifesterar sig i svag ekonomisk tillväxt – åtminstone inom efterkrigstidens konjunkturcykel.

The Economics of Global Turbulence har haft en enorm inverkan på debatten om kapitalismens nuvarande väsen och den politik som förs av de ledande kapitalistiska länderna. Men Brenners tes är kontroversiell, inte minst för att den går emot den traditionella marxistiska förståelsen av vad som får profitkvoten att falla (det som brukar kallas ”kapitalets organiska sammansättning”). Men det kontroversiella bottnar också i att Brenner med tiden har tagit sina egna argument till sin logiska slutsats och nu anser att vi allt oftare kan se reproduktionstaktiker som nästan är förkapitalistiska till sin natur. I takt med att det blir allt svårare att pressa fram nya vinster ur den globala ekonomin, ökar tendensen att stora företagen överlever genom direkta politiskt konstituerade former av överföring av delar av den sociala produkten, till exempel genom slapp penningpolitik, centralbankernas direkta ingripande på de privata skuldmarknaderna, och skattesänkningar. Brenner har på senare tid kallat dessa systematiska ”rip-offs” för ”politisk kapitalism”.

Brenners inflytande har varit enormt och fortsätter att växa. I takt med att den politiska marxismen får fler anhängare växer en allt större litteratur fram som försöker skriva om vår förståelse av kapitalismens förflutna, framtid och nutid, och som omfattar en mängd olika områden. Med sina analyser av kapitalismens ursprung sparkade Brenner den historiematerialistiska bollen så hårt att den fortfarande inte har landat. <<

MÄNSKLIIG VÄXELKURS

Våren 1956, åtta år efter Nakba korsade en grupp palestinska fedayyin det upplöjda dike som var det enda som då skilde Gaza och den israeliska staten från varandra. På dikets ena sida levde 300 000 palestinier, varav 200 000 var flyktingar som fördrivits från det omgivande området, på den andra låg en handfull nya israeliska bosättningar. De palestinska krigarna dödade säkerhetsvakten Roi Rotberg under ett försök att ta sig in i kibbutzen Nahal Oz. Rotbergs kropp fördes in i Gaza, men återlämnades efter ingripande från FN. Moshe Dayan [bilden], som vid denna tid var generalstabschef råkade för tillfället befinna sig i bosättningen för ett bröllop, och bad om att få hålla minnestalet vid Rotbergs begravning nästföljande afton. När han talade om de män som hade dödat Rotberg sade han "Varför skulle vi beklaga oss över deras hat mot oss? I åtta år har de suttit i Gazas flyktingläger och med egna ögon sett hur vi har förvandlat det

land och de byar som de och deras förfäder tidigare har bebott till vårt hemland." Det var ett erkännande av det palestinierna förlorat som dagens israeliska politiker inte längre har råd att ge uttryck för. Men Dayan förespråkade inte någon rätt att återvända; han avslutade sitt tal med att argumentera för att Israel behövde göra sig redo för ett permanent och bittert krig, vilket var en huvuduppgift för vad Israel kallade gränsområdesbosättningar.

Genom åren förvandlades det upplöjda diket till ett komplext system av befästningar med en 300 meter bred buffertzoon där över 200 palestinska demonstranter sköts till döds och tusentals skadades 2018-19, flera lager av stängsel med rakbladstråd, betongmurar som sträcker sig ner under marken, fjärrstyrda kulsprutor, och övervakningssystem med vaktorn, radarsensorer, övervakningskameror och spionballonger. Bortom detta ligger en uppsättning militärbaser, varav några belägna intill eller inne i de civila bosättningar som bildar det som kallas Gazamanteln. Den 7 oktober slog Hamas i en koordinerad attack till mot samtliga delar av detta sammanlänkade system. Nahal Oz som ligger närmast stängslet var ett av angreppsmålen. Ordet "Nahal" syftar på den militära enhet som grundade gränsområdesbosättningarna, och dessa Nahal-bosättningar var i början av sin existens militära utposter innan de förvandlades till vanliga byar för civilbefolkningen, oftast som Kibbutzer i någon form. Men det är en förvandling som aldrig avslutats fullt ut, och vissa invånare förväntas kunna agera försvarare när samhället blir angripet.

Chefsarkitekten

"Lämnat land" var det tomma ark på vilket israeliska planerare skissade fram utkastet till det sionistiska bosättningsprojektet efter fördrivningen av palestinierna 1948. Chefsarkitekten var Arie Sharon med en examen från Bauhaus där han studerade under Walter Gropius och Hannes Meyer innan han flyttade till Palestina 1931 där han byggde bostadsområden, arbetarkooperativ, sjukhus och biografier. När den israeliska staten bildades utnämnde David Ben-Gurion honom till chef för Statens Planeringsavdelning. I boken *The Objects of Zionism* förklarar arkitekturhistorikern Zvi Efrat att även om Sharons huvudplan var grundad i modern design hade den flera andra mål: att förse den våg av immigranter som kom efter andra världskriget med bostäder, att förflytta judiska befolkningsgrupper från centrum till periferin, att säkra gränsområdena, och att ta mer mark i besittning för att försvåra för flyktingar att återvända.

Under 1950 och 60-talen ledde Sharons huvudplan och dess vidareutveckling till att man i "gränzonerna" - vilka vid denna tid utgjorde ungefär 40 procent av landet - upprättade regionala centra eller "utvecklingsstäder" åt ett nätverk av omgivande jordbrukarbosättningar. Dessa städer byggdes för att inhysa judiska immigranter från Nordafrika - de arabiska judarna - som skulle komma att proletariseras till fabriksarbetare. Jordbrukarbosättningarna av typen kibbutz och moshav var till för arbetarrörelsens pionjärer, främst östeuropéer. På den mark som hade

ARTIKELFÖRFATTARE

Eyal Weizman är brittisk-israelisk arkitekt, skribent och en av grundarna av Forensic Architecture. Han har bland annat skrivit *Hollow Land* och *The Least of All Possible Evils*.

hört till byarna Dayr Sunayd, Simsim, Najd, Huj, Al Huhrraqa, Al Zurai'y, Abu Sitta, och Wuhaidat, liksom till beduininstammarna Tarabin och Hanajre hade man byggt utvecklingsstäderna Sderot och Ofakim och Kibbutzerna Re'im, Mefalsim, Kissufim och Erez. Samtliga orter ovan blev måltavlor för Hamas attacker den 7 oktober.

Gazas belägring

Efter att Israel hade ockuperat Gaza 1967 upprätade myndigheterna bosättningar mellan palestinska tätorter inne i själva Gaza. Den största av dessa var Gush Katif nära Rafah vid gränsen mot Egypten. Totalt täckte israeliska kolonier 20 procent av Gazas territorium. Under tidigt 1980-tal tog Gaza och det omkringliggande området emot många av de bosättare som evakuerats från Sinaihalvön efter fredsavtalet med Egypten. Det första stängslet runt Gaza byggdes mellan 1994 och 1996, under den tidsperiod som anses vara fredsprocessens höjdpunkt. Gaza isolerades nu från resten av världen. När Israel år 2005 avvecklade sina kolonier i Gaza till följd av palestinsk motstånd valde vissa av de evakuerade att slå sig ner i bosättningar nära gränsen till Gaza. Ett andra mer avancerat stängselsystem upprättades kort därefter. År 2007, ett år efter att Hamas tagit makten i Gaza påbörjade Israel sin fullskaliga belägring genom att kontrollera och begränsa inflödet av livsuppehållande varor så som mat, medicin, elektricitet och bränsle. Den israeliska arméns kalkylerade åtgärder bringade umbärandena till en nivå där Gaza blev nästan fullständigt stillastående. Tillsammans med ett antal bombkampanjer som enligt FN har resulterat i 3500 palestinska dödsoffer från 2008 och fram till september i år har belägringen lett till en humanitär katastrof på en aldrig tidigare skådad nivå: civila institutioner, sjukhus, vattensystem och hälsovårdssystem är knappt funktionsdugliga och har tillgång till elektricitet ungefär hälften av dygnets timmar. Nästan hälften av Gazas befolkning är arbetslös, och 80 procent är beroende av hjälpsändningar för att få sina basala behov uppfylla.

Israels regering erbjuder förmånliga skattelättnader (exempelvis 20 procents avdrag på inkomstskatten) för den som bosätter sig i området runt Gaza, där många orter ligger längst en väg som med ett avstånd på några få kilometer löper parallellt med stängslet. 58 bosättningar med totalt 70 000 invånare ligger i Gazamanteln inom tio kilometer från gränsen. Under de 17 år som har gått sedan Hamas tog makten har antalet invånare fortsatt att öka, trots sporadiska raketanfall från palestinierna och israeliska bombarder på territoriet några få kilometer bort. Stigande fastighetspriser i Tel Aviv-området och regionens öppna kullar (fastighetsmäklarna kallar det för "Negevöknen Toscana") har lett till en tillströmning av medelklassbosättare. Förhållandena på andra sidan stängslet har förvärrats i omvänd proportion till regionens växande rikedom. Bosättningarna är en central del av Gazas inneslutning, men de som bor där skiljer sig ofta markant från de religiösa kolonistörerna på Västbanken. En del bosättare i Negevöknen är aktiva i freds rörelsen, ett tecken på partiell blindhet hos den israeliska vänstern.

Hamas' attack

Den 7 oktober bröt sig beväpnade Hamasmän igenom de sammanlänkade delarna av belägringsnätverket. Krypskyttar sköt mot kamerorna som övervakade förbuds zonen, granater släpptes på kommunikationstornen och ett raketregn fullständigt täckte

radarskärmmarna. Istället för att gräva sig in under stängslet tog sig de beväpnade männen fram på marken. De israeliska spanarna lyckades inte se dem, eller så förmådde man inte kommunicera vad man såg. Krigarna klippte eller sprängde upp ett antal dussin hål i stängslet, och palestinska bulldozrar breddade hålen. Några av Hamas soldater använde skärmflygare för att korsa gränsen. Mer än tusen Hamasmän stormade militärbaserna. Den israeliska armén stod förblindad och förstummad utan överblick över slagfältet, och det tog timmar att avleda trupper till området. På nätet dök otroliga bilder upp. Palestinska tonåringar följde krigarna på häst eller motorcykel in på det område de bara hade hört om från sina mor- och farföräldrar, men som nu hade förvandlats till oigenkännlighet.

Där kunde det ha tagit slut, men det fortsatte. Efter angreppen på militärbaserna följde bosättningarna, de fruktansvärda massakrerna i bostad efter bostad, och mördandet av unga människor på en musikfestival. Familjer sköts och brändes till döds i sina egna hem, och civila - däribland gamla och barn - togs som gisslan. Totalt dödade Hamasmännen runt 1200 civila och militärer. Mer än tvåhundra människor tillfångatogs och fördes till Gaza. Inget i historien föregående våld eller repression kan rättfärdiga dåd av detta slag eller göra dem oundvikliga. Under årtionden har Israel suddat ut gränsen mellan bosättningarnas civila och militära funktion, men nu var gränsen utsuddad på ett sätt som den israeliska regeringen aldrig hade tänkt sig. Civilbefolkningen som hade tagits upp för att bli en del av Gazamantelns mänskliga mur fick det sämsta av två världar. De kunde inte försvara sig som soldater, och de var inte skyddade som civila.

Bilderna på de ödelagda bosättningarna fick det internationella samfundet att ge grönt ljus åt den israeliska armén, och all eventuell återhållsamhet från tidigare sammandrabbningar var borta. Israeliska politiker uppmanade till hämnd i explicit tillintetgörande termer. Kommentatorer sade att Gaza "borde utplånas från jorden yta" och uppmanade till en "andra Nakba". Revital Gottlieb, Knessetledamot för Likud skrev i en tweet: "Rasera byggnaderna! Bomba urskillningslöst!! Lägg av med denna impotens. Ni har förmågan. Hela världen legitimerar det! Jämna Gaza med marken! Utan nåd!"

De civila fångarna från bosättningarna utplacerade i området som en mänsklig mur har nu blivit en mänsklig sköld och en förhandlingsvara för Hamas. Och oavsett om konflikten slutar med att Hamas är kvar vid makten eller inte (min gissning är att de blir kvar) kommer Israel inte att kunna undgå förhandlingar om ett fångutbyte. För Hamas kommer utgångspunkten att vara de 6000 fångarna som för tillfället befinner sig i israeliska fångelser, varav många hålls frihetsberövade utan rättgång. Tillfångatagna israeliter har en central plats i palestiniernas väpnade kamp under de 75 år konflikten har pågått. Genom att ta gisslan sökte PLO och andra grupper att tvinga Israel till att implicit erkänna den palestinska nationaliteten. Israels position på sextioalet var att förneka att det alls existerade ett palestinskt folk, vilket gjorde det logiskt omöjligt att erkänna PLO som dess legitima representant. Förnekandet innebar också att de palestinska krigarna inte behövde erkännas som legitima stridande i enlighet med internationell lag, och därför inte heller ge dem status som krigsfångar i enlighet med Genevekonventionen. Tillfångatagna palestinier hölls i ett juridiskt ingenmansland väldigt likt de "olagliga kombattanterna" i kölvattnet av terrorattackerna den 11:e september.

Utväxlingar

När Folkfronten för Palestinas befrielse PFLP i juli 1968 kapade ett EL-AL-flyg och landade det i Algeriet inledde de ett antal kapningar vars uttryckliga mål var att befria palestinska fångar. Incidenten i Algeriet ledde till att 22 israeliska gisslan byttes mot 16 palestinska fångar, även om den israeliska regeringen förnekade att man alls hade gått med på någon uppgörelse. Men växelkursen 22 mot 16 skulle inte hålla länge. När Israel invaderade Libanon tillfångatog Ahmed Jibrils grupp PFLP-GC i september 1982 tre soldater i den israeliska försvarsmakten. Tre år senare slöt slutligen Israel och PFLP-GC en uppgörelse om fångväxling i vad som kom att bli känt som Jibril-uppgörelsen: tre soldater mot 1150 palestinska fångar. I uppgörelsen som slöts 2011 för att få loss soldaten Gilad Shalit som Hamas hade tillfångatagit 2006 var växelkursen ännu mer fördelaktig för palestinerna: 1027 fångar byttes mot en enda soldat. Då Israel nu förutsåg många fler uppgörelser av detta slag började man godtyckligt att gripa fler palestinier, däribland minderåriga, för att kunna öka sina tillgångar i framtida utväxlingar. Man behöll också kropparna av döda palestinska krigare för möjliga utväxlingar. Allt detta stärker föreställningen att en kolonistörers liv är värt tusen gånger mer än de koloniserades liv. Det är en kalkyl som ofrånkomligen påminner om kolonialismens och människohandelns historia. Men i detta fall använder sig palestinerna av växelkursen för att vända på en djupare strukturell kolonial asymmetri.

Olika stater har olika sätt att handskas med situationer där deras medborgare eller soldater tas som gisslan. I Europa och Japan föredrar man att förhandla om lösensummor eller hemliga fångutbyten. Storbritannien och USA hävdar utåt att man inte förhandlar eller ger efter för gisslantagares krav, och även om man inte alltid håller sig strikt till denna princip har man föredragit att vara tyst eller överksam när fritagningsförsök har förefallit omöjligt. Detta betraktas som det "minst dåliga", och är en del av vad militära spelteoretiker kallar för "upprepade spel": varje handling utvärderas gentemot sina möjliga långsiktiga konsekvenser, där fördelarna av att få en fånge frisläppt vägs mot risken att fler soldater eller civila tas till fånga i framtiden.

När israeler blir tillfångatagna går deras vänner och familjer ut på gatan och kampanjar för att de ska bli frisläppta. Myndigheterna ger för det mesta efter och förhandlar fram en överenskommelse. Den israeliska armén avråder oftast myndigheterna från den sortens utväxlingar, genom att peka på säkerhetsriskerna med att låta släppa fångar och då särskilt högre befälhavare, och på att det ökar sannolikheten att palestinska motståndsmän sporras att ta fler gisslan. Yahya Sinwar som numera är Hamas ledare släpptes i Shahit-uppgörelsen. En betydelsefull medborgarkampanj mot den sortens uppgörelser leddes av den religiösa bosättarrörelsen, som såg dem som ett uttryck för vekheten hos det sekulär-liberala israeliska samhället.

Hannibaldirektivet

Till följd av Jibriluppgörelsen utfärdade den israeliska armén år 1986 det kontroversiella Hannibaldirektivet, en hemlig insatsorder som skulle träda i kraft i händelse av att en israelisk soldat tillfångatas av irreguljära stridande förband. Israeliska soldater har tolkat orden som att man har tillstånd att döda en kamrat innan denne tillfångatas, en tolkning som militären förnekar. Dåvarande generalstabschefen förklarade 1999 policyn: "Med all den smärta som

följer på det jag nu säger, så är en bortförd soldat till skillnad från en dödad soldat ett nationellt problem.” Trots att militären hävdar att direktivets namn är slumpgenererat av en dator är det mycket passande. Den kartagiske fältherren Hannibal Barkas tog år 181 före Kristus sitt eget liv för att inte falla i romarnas händer. Romarna hade själva visat på liknande beslutsamhet trettio år tidigare: När Hannibal hade försökt att få ut en lösensumma för de soldater han tillfångatog efter segern vid Cannae vägrade senaten i Rom efter en hetsig debatt att betala, och fångarna avrättades.

Den första augusti 2014, under kriget som kallades

operation Protective Edge tillfångatog palestinska krigare en israelisk soldat nära Rafah, och Hannibaldirektivet trädde i kraft. Luftvapnet bombade tunnelsystemet dit soldaten hade tagits, och 135 palestinska civila, inklusive hela familjer, dödades under bombningarna. Armén har sedan dess tagit bort direktivet, men med den nuvarande urskillningslösa bombningen av Gaza, varav en stor del är djupbombning vars syfte är att förstöra tunnelsystemet där Hamas ledarskap och gisslan är gömd, verkar Israels agerande inte bara föra med sig aldrig tidigare skådad förstörelse på Gazaremsan, utan också en återgång till principen där död gisslan är att föredra framför

en överenskommelse. Israels finansminister Bezalel Smotrich har uppmanat till att slå till mot Hamas ”utan nåd, och utan att på allvar ta hänsyn till vad som händer med gisslan.” Israels FN-ambassadör Gilad Erdan har sagt att gisslan ”inte kommer att hindra oss från att göra det som måste göras”. Men i detta krig är ödet för de gisslantagna och för de civila i Gaza lika tätt sammanflätat som de båda folkens. <<

Översättning: Jakob Sandberg.

Ursprungligen publicerad i *London Review of Books* 2/11 2023

AKUTINSAMLING TILL GAZA

SWISHA 1239011578

Insamlingen görs av Palestinagrupperna i Sverige genom vårt 90-konto. Insamlade medel går till Gaza Community Mental Health Programme (GCMHP), Palestinian Medical Relief Society (PMRS), Youth Vision Society (YVS).

90
KONTO SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL

 PALESTINAGRUPPERNA

DEN EKOSOCIALISTISKA TEORINS OCH PRAKTIKENS VÄXELSPEL

Under hösten har Röda Rummet publicerat ett antal inlägg om kulturgeografen och socialisten Ståle Holgersens bok *Krisernas tid. Ekologi och ekonomi under kapitalismen*. Johan Örestig resonerar vidare kring förhållandet mellan teori och politisk praktik

Under hösten har Röda Rummet publicerat ett antal inlägg om kulturgeografen och socialisten Ståle Holgersens bok *Krisernas tid. Ekologi och ekonomi under kapitalismen*. Det började med ett samtal om det allmänna problemet att skrifter av denna typ ofta är så kortlivade. De skrivs som interventioner i brännande politiska frågor och samhällsproblem. De läses i studiecirklar och recenseras i bästa fall på kultursidor eller i sociala medier men riskerar att snabbt falla i glömska. Vi måste allvarligt fundera över vad vi kan göra för att debatter om samhällsanalyser och strategiska frågor inte begränsas till fragmentariska inspel utan blir integrerade delar i ett konstant flöde av meningsutbyten, ett växlande mellan praktiskt experimenterande i konkret organisering och ett vitalt och odogmatiskt teoretiserande.

I det här fallet resulterade dessa tankar i ett symposium där ett antal personer kommenterade *Krisernas tid* från olika perspektiv. Det ledde vidare till att fyra av dessa, Vanja Carlsson, Carl Cassegård, Håkan Thörn och Carl Wilén, skrev varsin kommentar som publicerades i Röda Rummet, som i sin tur resulterade i ett svar från författaren själv. I det här inlägget ska jag uppehålla mig vid ett problem som ekar genom Holgersens bok och i den efterföljande debatten. Holgersen själv formulerar problemet på följande sätt: "jag tror att många samtida debatter bland marxister ... skulle tjäna på att vi i större utsträckning diskuterade den konkreta politiska vägen, och kanske mindre det abstrakta, teoretiska målet. Eller?"

I den mån som Holgersen menar att vi i högre utsträckning bör diskutera politik för att skapa en bättre balans mellan politik och teori så håller jag med honom. Jag tror inte att vi ska kasta ut teorin för politikens skull. Politik utan teori är lika blind som teori utan politik är tom.

Låt mig börja med politiken. Samtidigt som systemkritiska och stridbara massrörelser är det enda som kan tvinga fram en politisk kursändring bort från den oordning som idag råder så befinner vi oss just nu i en historisk period där sådana rörelser är kusligt frånvarande. Det är dåliga nyheter eftersom pågående ödeläggelseprocesser som klimatförändringar och den sjätte massutrotningen kräver snabba och djupgående samhällsförändringar om inte igår så senast idag.

Många kände nog hopp under åren som följde på finanskrisen 2008. Runt om i världen utbröt massiva protester i en skala som bara ett par år tidigare, under den postpolitiska apatins dagar, hade varit svår eller omöjlig att föreställa sig. Den arabiska våren, Syrizas

valseger i Grekland, Occupy-rörelsen, Majdanprotesterna i Ukraina, Paraplyrevolutionen i Hongkong, Fridays for Future, Black Lives Matter och den feministiska resningen i Iran är faktiskt bara exempel på protester under denna period. Men revolutionen uteblev.

Diskussionen om vad som hände och varför pågår nu för fullt – och den kan ses som ett steg i riktningen mot att hitta en välavvägd balans mellan politik och teori. Ett intressant bidrag är journalisten Vincent Bevins bok *If We Burn. The Mass Protest Decade and the Missing Revolution*. Den kastar nämligen ljus över rörelsernas egna begränsningar. Genom hundratals intervjuer med aktivister över hela världen visar han att en återkommande svaghet var att det handlade om protester utan en morgondag. Många slöt upp i protester utan att fundera särskilt mycket på vad som skulle hända efter dem. Diskussioner om mål och medel förekom, men de var undantag snarare än regel. Istället dominerade mer eller mindre vaga föreställningar om att protesterna skulle nå en kritisk punkt då de blev så omfattande och destabiliserande att en samhällsförändring skulle tvingas fram. Denna brist på långsiktig organisering resulterade enligt Bevins i protester som var fångar i en allmän mediologi. Det centrala måttet på framgång var genomslag i internationella medier. För att lyckas med detta användes protestformer och symbolspråk som internationell media kunde känna igen som Den arabiska våren, Occupy eller annat vedertaget. Anpassningarna till dessa medierepresentationer gjorde dem måhända mer uppmärksammade. Men ironiskt nog blev de också fjärrade från den kontext de uppstod i och försökte förändra. Vidare visar Bevins hur oförmågan eller oviljan att formera sig som en rörelse gjorde protester svagt rustade att stå emot infiltration från reaktionära grupper. Exempelvis kom fotbollshuliganer i många olika sammanhang att få stor betydelse för protesternas utveckling eftersom

de till skillnad från många andra grupper hade ett starkt våldskapital att hävda sig med. Kanske viktigast av allt är att dessa rörelser var fångar i protestformens begränsningar. De stannade ofta vid att bygga upp ett massivt tryck för politiska förändringar men överlät både utformningen av förändringarna och genomförandet av dem åt mer eller mindre korrupta politiska eliter.

Nu är denna återgivning av Bevins bok generaliserande och gör varken rättvisa åt nyansrikedomen i hans bok eller variationen mellan de många rörelser som skildras. Men den kan nog tydliggöra varför denna protestvåg, trots sin oerhörda omfattning, inte lämnade ett större avtryck. Här tycker jag att Holgersens bok, ibland uttryckligen och ibland mellan raderna, bjuder på viktiga inspel om hur en ny rörelsevåg måste skilja sig från den vi nyss lämnat för att ha bättre chanser att åstadkomma en radikal politisk kursändring. Det kanske mest grundläggande Holgersen gör är att visa varför det är så farligt att förhålla sig passivt till kriser och tillskriva dem revolutionär potential i sig själva:

Existensberättigandet för maktavare i alla tidigare epoker har – som grundprincip – varit ett "oförändrat bibehållande av det gamla" där maktavare behöll sin makt genom att se till att saker och ting förblev som de var. Under kapitalismen är premissen en annan: den kan inte överleva utan att hela tiden radikalt förändra sig själv och världen omkring sig, den kräver en oavbruten omskakning av alla samhällsförhållanden, en evig osäkerhet och rörelse.

Kriser är med andra ord inte i första hand ett hot mot utan en förutsättning för kapitalismen och de fungerar på sätt som faktiskt tenderar att stärka systemet på bekostnad av folkflertalet. Det enda som kan bryta detta mönster är rörelser som inte på grund av utan trots krisen blir stora och mäktiga nog att knuffa sam-

ARTIKELFÖRFATTARE

Johan Örestig är doktor i sociologi och lektor vid Umeå universitet. Ingår i Röda Rummet redaktion.

hällsutvecklingen i en annan riktning.

En annan viktig implikation är att rörelser måste akta sig för självtillräcklighet. Den som liknöjt betraktar den egna organisationen som synonym med den rörelse som ska "göra det" eller som betraktar andra rörelser som fokuserar på andra frågor som konkurrenter har redan förlorat. Utgångspunkten måste vara att erkänna sitt ömsesidiga beroende med andra och deras kamper: det är bara genom att vara många som vi kan mäta oss med de mäktigaste. Det kräver ett aktivt sökande efter sammanfallande intressen som förenar grupper som i övrigt är splittrade. Det kräver en beredskap att acceptera och förstå värdet av grupper med delvis andra världsbilder och metoder än de egna.

Ytterligare en viktig implikation är att protestformen bara är en av många nödvändiga strategier. En rörelse som på allvar vill förändra samhället måste på ett eller annat sätt institutionalisera sin politik, det vill säga konkretisera den och göra den till norm och då går det inte att överlåta institutionerna till den ekonomiska och politiska eliten. Holgersen öppnar själv för en sådan utvidgning när han inte bara formulerar invändningar mot en keynesiansk Green New Deal, vilket vore det bekvämaste, utan faktiskt försöker formulera principer för en ekosocialistisk krispolitik. Att sådana försök är undantag snarare än regel är ett svaghetstecken för varje systemkritisk rörelse.

Sist men inte minst måste nästa rörelsevåg hantera den svåra balansgången mellan radikalitet och pragmatism. Rörelser som på allvar vill förändra världen måste ta sin utgångspunkt i att de olika kriserna som nu sammanfaller har en gemensam huvudkälla: det kapitalistiska systemet. De som klamrar sig fast vid "realistiska" illusioner om att försiktiga justeringar av det kapitalistiska maskineriet är tillräckliga kommer misslyckas för i klimatfrågan finns det något som heter försent. Men rörelser måste också acceptera att de inte kan välja sina egna förutsättningar för politisk förändring. Det går inte att vänta på de perfekta omständigheterna eller dra sig undan för att bygga fläckfria institutioner som ska ta över samhället. Kampen måste föras mot och inom de reellt existerande institutionerna och det kräver svåra kompromisser och slitsamma konflikter.

Hur sådana vägval och avvägningar ska se ut går, som Holgersen flera gånger konstaterar, inte att lösa teoretiskt. Det är politiska frågor som vi måste diskutera och lösa tillsammans. Men om någon skulle fråga mig vilket det första steget som måste till just nu är skulle jag svara att befintliga rörelser på allvar måste inse att de måste organisera sig som en rörelse av rörelser som gemensamt delar resurser, bygger mediekkanaler, debatterar och formulerar krav och mål. Filosofen Rodrigo Nunes har i boken *Neither Vertical nor Horizontal* beskrivit det som att det som saknas i rörelser idag är förmedlande instanser mellan mikropolitik (den vardagliga nivån) och makropolitik (den samhällsliga nivån). Sådana platser är förutsättningen för att nya allianser ska uppstå, för att rörelsernas krav ska bli till konkret politik och för att teori och politik ska stötas och blötas på sätt som förbättrar våra verktyg för att förstå och förändra världen. Om vi inte försöker förändra världen kommer vi inte att förstå den och om vi inte förstår världen kommer vi inte att kunna förändra den. Min slutsats – som jag tror att jag delar med Holgersen – är alltså att vi behöver hitta en balans mellan teori och politik, inte att vi bör ersätta teori med politik eller vice versa. <<

BILD: Greve Ian Wachtmeister
- det högerpopulistiska
originalet, grundare av
Ny Demokrati på 90-talet,
rådgivare åt Jimmy Åkesson
på 2000-talet (död 2017).

HÖGERRADIKAL STRATEGI OCH TAKTIK

Den 28:e oktober genomfördes **Radikalt Forum i Göteborg**, en politisk heldag med föredrag, panelsamtal och diskussioner, vilket var ett gemensamt arrangemang av Röda Rummet, Clarté, Flamman, Fronesis, Ord&Bild och Tidskriftsverkstan. Syftet är att skapa ett återkommande forum där radikal politik för hela vänsterrörelsen kan diskuteras.

En av programpunkterna var rubricerad **Högerradikal strategi och taktik i finanskrisens kölvatten**. Patrik Vulkan sammanfattar diskussionen.

På Radikalt Forum i Göteborg i oktober var en av programpunkterna ett panelsamtal om den högerradikala rörelsens framväxt i Sverige. Panelen bestod av Anton Törnberg, sociolog vid Göteborgs universitet som forskar på högerextrema rörelser, Mathias Wåg, grävande journalist och aktivist, samt Myra Åhbeck Öhrman, debattör och mediaprofil. I detta samtal åskådliggjordes hur den högerradikala miljön genomgått, och genomgår en utveckling som å ena sidan kan framstå som motsägelsefull men samtidigt effektiv för målet att genomdriva högerradikal politik. I samtalet belystes vad denna består av samt vad vänstern kan göra för att motverka den men också lära sig av utvecklingen.

Smalare men mer generell

Den motsägelsefulla utvecklingen är att den högerradikala rörelsen smalnats av men samtidigt generaliserats. Den har smalnats av i den mening att skinheadskulturen och högerextrema grupper minskat markant sedan 90-talet. Grupper som Svenska Motståndsrörelsen har marginaliserats. Ett randfenomen är tillkomsten av så kallade aktivklubbar, där högerextrema samlas kring styrke- och kampsportsträning, vilket dock sällan verkar leda till någon politisk handling. Samtidigt har det skett en generalisering. Delar av det som tidigare ansågs högerextremt, både i form av politik och symboler, har nu blivit mainstream och lockar personer långt bortom en högerradikal kärna. Rörelsen har till stor del blivit digital.

Det som idag är den högerradikala rörelsen saknar därmed en klassisk insida, i form av fysiska möten mellan personer, fysiska attiraljer i form av t-shirts och kängor för att skapa ett vi. Den aktivering och radikaliserings som sker tar dock nya vägar på internet, genom vilket språk man använder; genom vilka memes man delar.

Detta får konsekvenser för kollektiv handling, där vi finner nästa, till synes, motsägelsefulla utveckling. Å ena sidan har traditionella manifestationer i form av demonstrationer och gruppers manifestationer försvagats, å andra sidan en rörelse som främst agerar på nätet och numera gått in i ett "svärmläge": rörelsen består numera av individer och små grupperingar som agerar utan central styrning. När högerextremt våld begås är det nuförtiden ofta utfört av enskilda individer eller ett fåtal som radikaliserats genom nätet, utan att en större organisation beordrat det. Det som ibland beskrivs som den Sverigevänliga rörelsen är ingen folkrörelse och har ingen aktiv struktur annat än på nätet, då främst i form av olika alternativmedier. På internet har de dock en stor inflytande när det kommer till att forma samtal och den politiska agendan. Detta kan ske genom de många alternativmediernas skildring av samhällets tillstånd eller högervridning av sociala medier. Men även inom exempelvis gamingkulturen, där många barn och i synnerhet unga pojkar spenderar mycket tid, är högerextrema åsikter i chatfunktionerna mer regel än undantag.

ARTIKELFÖRFATTARE

Patrik Vulkan

är lektor i sociologi med inriktning mot arbetsmarknad och välfärdsstat.

SD helt centrala

Utvecklingen måste även förstås genom den helt centrala roll som Sverigedemokraterna spelar för den högerextrema rörelsen. Det är inom SD som den tydligaste politiska organiseringen finns, där valet 2018 visade att de högerradikala alternativen till SD helt kollapsat som försök till partier. SD verkar också som en plantskola för den bredare rörelsen då alla vid någon tidpunkt varit med där och formats av partiet. I och med Tidöavtalet har partiet fått en stabil parlamentarisk maktposition. Övriga högerpartier är nu helt beroende av SD för regeringsunderlaget och ger SD frikort för utspel som partiet tidigare avstod från för att framstå som salongsfärdiga. Utvecklingen har snarare gett SD möjlighet att åter knyta kontakt med extremhögern igen.

SD har alltså varit oerhört effektiva i att normalisera högerextrem politik och förskjuta hela den politiska debatten. Partiet gynnas också av att de har ett så pass oreserverat stöd från den högerradikala rörelsen, ett stöd som till stor del beror på att SD aldrig tar avstånd från den. Mycket av det som kan se ut som SD:s snabba agendasättande är även att de väldigt aktivt anammar vad de märker kommer upp inom rörelsen. Rörelsen har, även i decentraliserat tillstånd, två tydliga tendenser. Den ena som arbetar inåt, främst gentemot den allmänna högern för att bereda mark för ett borgerligt samarbete med SD, så att de ännu tydligare kan driva igenom sin politik. Den andra tendensen som utåt försöker förskjuta gränsen för vad som är det politiskt acceptabla på högerkanten. Här kan enskilda individer i rörelsen få stort inflytande. Enskilda provokatörer kan starkt påverka alternativmedier. Dessa i sin tur kan tydligt påverka SD:s politik, och den nuvarande regeringen är beroende av SD och villig till att anpassa sig till deras politik och utspel. På så sätt spelar den högerradikala rörelsen en stor roll i att förskjuta den allmänna politiken högerut.

Strategier mot vänstern

Den högerradikala rörelsen har alltså ett skenbart motsägelsefullt men i själva verket symbiotiskt förhållande med SD och även i det svärmtillstånd rörelsen befinner sig i framkommer tydliga och återkommande strategier. Mot vänstern har man, i synnerhet efter valet 2018, alltmer börjat förlita sig på trakasserier och vad man kan likna vid sociala överbelastningsattacker mot både organisationer och individer. Alternativmedia har sedan tidigare piskat upp stämningen genom sin skildring av samhället. Genom sidor som *Avmaskerat*, *Vänsterkoll* och *Exakt24* är målet mer explicit kartläggning och trakasserier, vilket drabbat *Expo*, *Interassistmen* och *Researchgruppen* likväl som enskilda individer, exempelvis Tobias Hübinette som blev utmålade som "woke-vänstern" inom universitetsvärlden och därmed en måltavla. Det senaste greppet är massiva och återkommande förtalsstämningar, vilket Mattias Wåg själv blivit utsatt för. Allt som oftast blir dessa händelser i sig också en del av extremhögerns mediala bevakning, vilket blir ett ytterligare lager av trakasseri. Detta sker alltså i samspel med SD:s växande politiska inflytande och utspel, såsom deras kampanj mot folkbildning och universiteten (vi bör alltså räkna med att den förändring av tillsättningen av universitetsstyrelser som drevs igenom kommer att leda till försök till mer explicit politisk styrning av universiteten).

Mot detta skulle man dock kunna invända att utvecklingen snarare är ett tecken på extremhögerns svaghet. Är det inte positivt att de i stort upphört som rörelse som misshandlar folk på gatorna och numera mest finns på nätet? I viss mån är det så, men det rådande tillståndet visar även att detta upplösta svärmtillstånd kan leda till våld. I sin forskning

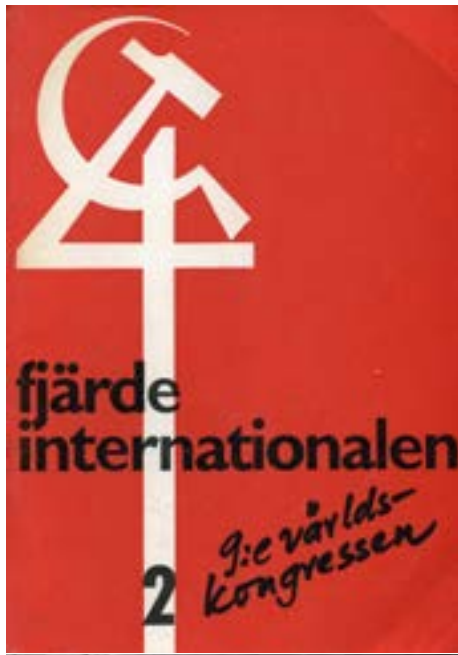
visade Anton Törnberg hur närvaron av högerextrem propaganda, tillsammans med många SD-röster på lokal nivå samt manifestationer mot flyktingboenden, var de tre nödvändiga inslagen för att individer skulle ta steget till att anlägga bränder. Likaså har det visat sig att de vänsterorganisationer som varit utsatta för omfattande trakasserier varit ytterst nära att även utsetas för regelrätta terrorhandlingar. Den nuvarande rörelsen kan alltså leda till mer extrema handlingar, och är i sig en förutsättning för det.

Vad kan vänstern göra?

Under samtalet lyftes också vad vänstern kan göra för att mota denna utveckling. Den högerextrema utvecklingens framgång kan delvis tillskrivas vänsterns bristande analys och agerande. Dels handlar det om att man underskattat den roll och styrka som finns i en stark närvaro på nätet, vilket vänstern inte tagit på allvar och därmed fortfarande inte lyckats mobilisera i motsvarande grad. Det finns idag ett helt ekosystem av radikalhöger på nätet som många långt utanför rörelsens kärna kommer i kontakt med och påverkas av. Extremhögerns närvaro på TikTok eller inom gamingkulturen har exempelvis ingen motsvarighet inom vänstern. Vänsterns strategi har även i för stor utsträckning präglats av idén att extremhögern växer och frodas i ekokammare och filterbubblor, som kan brytas genom debatt där man med fakta och logik ska få personer att ifrågasätta sin övertygelse. Extremhögerns identitet och radikaliserings är dock tydligt beroende av dess motståndares argument, det är i kontrast till dessa som man radikaliserar. Att "ta debatten" är också vanskligt med en rörelse vars uppenbara mål är att trakassera sina motståndare. Det återstår alltså för vänstern att bygga en påtaglig och stabil närvaro på nätet, och som då inte ska ha till syfte att försöka ta debatten, utan i egen rätt övertyga som ett politiskt alternativ.

Vänstern har som styrka att den på ett helt annat sätt kan mobilisera sina resurser genom faktisk fysisk närvaro. Problemet är att vänstern allt som oftast upphör att agera när denna mobilisering har skett, medan den radikala högern är mycket bättre på att göra sina politiska händelser relevanta, att de blir meningsskapande och driver rörelsen framåt. Konkret kan det handla om att de får en tydlig "spinn" på sina provokationer, som leder till ytterligare engagemang på nätet. Principiellt handlar det alltså om att gå vidare med det man byggt upp eller mobiliserat. Detta är något som vänstern bör lära sig av. Att exempelvis organisera motdemonstrationer när det protesteras mot flyktingboende och aktivt använda dessa demonstrationer som uttryck för att driva politik mot högern och SD på lokal nivå är sannolikt ett effektivt verktyg för att motverka att bränder mot flyktingboenden sker.

Delar av vänstern är i nuläget väldigt ängslig och agerar ytterst defensivt i relation till den bredare vänsterrörelsen. ABF har till exempel begränsat sin verksamhet utifrån en rädsla att framstå som för politisk eller "vänsterextrem". Utveckling av den högerradikala rörelsens agenda visar dock på att allt kan politiseras, att avgränsa sig är därmed inget skydd från den anklagelsen. Om något borde ABF snarare aktivt verka för den enorma mångfald som man faktiskt har och som kan finnas inom bildningsförbundet, vilket om något är ett mycket bättre sätt att möta dessa anklagelser. Vänsterpartiet förhåller sig mycket mer centraliserat i relation till den bredare vänstern, och vill främst synas och verka i sammanhang som den helt kontrollerar och tar initiativ till. V skulle kunna stärka sig själva, och vänstern, om partiet i större utsträckning vågade bli inspirerat av, och ibland låta sig röras i den riktning som vänsterrörelsen stakar ut. <<

KÖP GRISEN I SÄCKEN! PRENUMERERA!

Detta är (kanske) sista numret av Röda rummet i den här formen (se Kära läsare i detta nummer).

Hur framtida Röda rummet ser ut vet vi i redaktionen alltså inte själva ännu.

Bara att vi står inför nya utmaningar och att vi definitivt inte kommer att försvinna efter 54 års utgivning.

Och att vi behöver dig, Kära Läsare, som prenumerant!

En årsprenumeration kostar 200 kr.

Insättes på pg 13 04 07-0, glöm inte ange namn och adress.